

Entorn a la «Memòria sobre alguns problemes que's presenten en el riu Llobregat»

MIQUEL COSTABELLA I DÍAZ

Els problemes d'un país, o d'una part d'ell, tenen, normalment dos orígens. Un d'antuvi, irresoluble o sobre el qual ningú no ha volgut o no ha gosat actuar. L'altre és la conseqüència de les accions empreses per a solucionar alguns dels problemes anteriors.

El que ens toca ara, el de la capçalera d'un riu, el Llobregat, és dels primers, d'aquells que tothom coneix, però ningú no hi actua. La pregunta a fer de seguit és ¿per què no s'actua si es sap la causa i com resoldre-la?

Aquesta «Memòria» ens donarà alguna pista sobre aquestes disquisicions i ens demostrarà l'existència d'una preocupació i, paradoxalment, d'una despreocupació.

Presentada pel llavors President de la Comissió de Foment de la Diputació de Barcelona, Lluís Duran i Ventosa (1), ens indica ben clarament quina era la problemàtica del Llobregat en tot el seu recorregut. Val a dir que el moment en què és presentada (juny de 1914) ja és formalment constituïda la Mancomunitat de Catalunya que ha de rebre totes les competències de les quatre Diputacions catalanes, s'està produint el traspàs de poders i serà aquest organisme sobre qui recaurà la gestió de les resolucions preses.

Aquesta institució, de curta, però intensa vida, va posar l'accent de les seves actuacions en terrenys tradicionalment deficitaris de les estructures del país i sobre els quals tenia competències i possibilitats pressupostàries, per migrades que fossin, com cultura, ensenyament i obres públiques.

No és d'estranyar, doncs, que es preocupés d'un riu de la importància social i econòmica del Llobregat on es concentra una part considerable de la riquesa industrial, agrícola i conse-

güentment humana del país, dividint de forma gairebé simètrica les comarques barcelonines.

Duran i Ventosa fa en el seu informe una primera divisió entre l'Alt i el Baix Llobregat, que corresponen a dues realitats radicalment diferents. El primer, encaixat entre muntanyes on és explotat especialment com a font d'energia i aprofitat pel regadiu. Aquest ús pren la seva màxima expressió en el Baix Llobregat on s'aplica a l'horta intensiva de la plana costanera.

No hi ha dubte que, com es diu a la memòria «a proporció de l'aigua que respectivament porten, no hi ha cap altre riu a Europa comparable al Llobregat pel profit que proporciona» o que «Les energies que'l Llobregat porta latents, aprofitades pel bon seny català, són la vida i felicitat quotidianes d'una pila de pobles i poblets i constitueixen bona part de la riquesa nacional».

«Memòria», de Lluís Duran i Ventosa. ARXIU

I si els beneficis que ens reporta el riu són irrefutables, també és capaç de dur desgràcies: les inundacions, violentes de tant en tant i que han d'afectar forçosament tot aquest conjunt humà, econòmic i tecnològic que s'atansa al riu en busca del seu potencial: «amarga cosa és, desesperant i atuidora, veure malmesos i perduts en un sol dia —sense recurs ni apelació possible— els fruits de anys i anys de paciència i constància en el treball..... Imaginem la comarca floreixent, refeta d'una darrera inundació. Les terres produeixen altre cop, funcionen les indústries normalment, les penes i fatics de la gran lluita comencen a oblidar-se... i aquestes fàbriques (seran) com rusc d'abelles actívissim... i ell (el riu) s'arrosegua sornaguer, besant els pens amb molta gentilesa a viles i viletes que troba pel camí.... jugant de dies amb el sol i de nits amb la lluna i els estels que s'hi enmirallen; sempre pacífic i prudent.... Però sobtadament unes grans pluges venen. Plou molt i a tot arreu.... I les forces vindran, i les forces ja venen, amb ceguera i coratge inusitat.... i aquell cúmul d'energies espantós, no trobant obstacle enlloc, s'endú tot lo que abraça: aigües, terres, roques i pedruscall —en informe barreja i terrible aldarull— camí de l'arteria principal..... Així assalten el Llobregat en dies de temporal —desaforadament i amb rebramar que esglaià— varis de sos afluents: Bastereny, Saldes, Margansol i Metje, entre altres...». No cal dir que amb aquest mateix llenguatge efectista (que em recorda el discurs musical dels impressionistes francesos del XIX) va seguint les destrosses al llarg del curs del riu.

L'altre aspecte valorat negativament es refereix a la zona pantanosa propera a la desembocadura i que provoca força problemes de salubritat als habitants de l'entorn, alhora que significa una limi-

tació a l'expansió de l'agricultura hortícola que nodreix el mercat barceloní i una traba per la creació d'una zona d'esbarjo per la gran ciutat.

La «Memòria» dedica la major part del seu text a la proposta de solucions que evitin les avingudes torrencials habituals en la climatologia mediterrània i l'estancament de les aigües en la part baixa del riu.

Pel que fa a la primera, proposa una política ferma i continuada de repoblació forestal i conservació dels boscos existents (2), denunciant la possible repercussió negativa que pot tenir el projecte de creació d'una xarxa de camins veïnals. Els boscos seran els encarregats de fer ploure més i de forma més beneficiosa, més pausada, i així no es produirà l'arrossegament del sòl més fèrtil. Reclama també la construcció de dies principals i secundaris en el llit dels torrents per frenar, en el possible, la força de l'aigua i els materials en suspensió, i, sobretot de pantans reguladors que permetin un cabal permanent i controlat al llarg de l'any.

Es queixa, Duran i Ventosa que els ajuts i descentralització de poder sol·licitats al govern central ja en 1904 i després arran de les grans inundacions de 1907, no hagin servit per a res entre d'altres coses per la decisió política de considerar intocables les terres de propietat privada, majoritàries a la vora dels rius, impedit així una actuació global i eficaç.

Donades les limitacions legals que té l'Estat per actuar sobre les propietats particulars, proposa incentivar l'actuació repobladora d'aquests propietaris amb ajuts que facin rendible l'explotació forestal i donant-los un suport directe fent-se càrrec de la construcció de camins per l'extinció d'incendis, del personal de guarda, de sistemes antiplagues...

En realitat, sap Duran i Ventosa que l'Estat no esmerçarà cap partida pressupostària en els seus plans i posa tota la seva confiança en la encara no activada Mancomunitat.

La resta del treball el dedica a la part baixa del Llobregat que, tot i ser sumament interessant, fuig del tema principal del monogràfic de la revista. Direm, però, que proposa la construcció de dies, la rectificació del curs del riu i el sanejament de les terres del delta. Es comprèn que les dificultats per tirar endavant aquest pla són quantioses i complexes des dels aspectes legals als econòmics, des de posar d'acord les diferents

La resclosa de Terradellas al Bastareny és un exemple de l'aprofitament hidràulic del Llobregat i els seus afluents. RIBERA

autoritats a posar d'acord els propietaris afectats. És il·lustrativa aquesta frase amarga i sarcàstica: *«pas a pas, mica a mica, va tramitant-se l'expedient i s'ajornen les obres. Sort que'l riu també sospèn les inundacions, sino per Reial Ordre que ho disposi, al menys per tal com li dona la reial gana de resoldre-ho aixís».*

Encara dins aquesta part dedicada al baix Llobregat, posa molt èmfasi en la necessitat de dur a terme la dessecació dels aiguamolls i llacunes existents, per escàndol de tot ecologista de manual d'avui dia, amb l'exposició de criteris de creació de riquesa agrícola i de salubritat dels qui viuen i treballen a la zona.

La Comissió de Foment, vista la «Memòria», dictaminarà que les seves conclusions són *«en principi acceptables, especialment les referents a sanejament dels terrenys pantanosos de baix Llobregat»* i disposa que es comenci l'estudi, amb partida pressupostària inclosa, de les actuacions que cal dur a terme immediatament.

L'esforç es destinarà així, al problema més urgent i del qual se'n poden derivar més pèrdues econòmiques i socials. Les úniques actuacions reals i palpables a mig termini seran aquelles que permetin obtenir un rendiment més alt, més ràpid i més ostensible.

Les necessitats de l'Alt Llobregat resten arraconades i la intervenció en gran escala només arribarà quan es necessiti fer-ho per afavorir les necessitats relacionades amb Barcelona o els interessos energètics del món industrial, ja sigui a través del pantà de la Baells o la central de Ceres, i això no permet solucionar, ans al contrari, la problemàtica de la

repoblació forestal (la realitzada ho és seguint criteris només econòmics) i per tant de la degradació del sòl.

Entre encuriosit i trist puc constatar un cop més com un document antic té una vigència considerable encara avui, sigui pels seus plantejaments o per la manca de solucions definitives que ningú no ha estat capaç d'aportar.

Ni la Diputació, ni la Mancomunitat, ni la Dictadura monàrquiques varen solucionar el problema. Tampoc la Generalitat republicana, ni la Dictadura a seques, ni la Generalitat monàrquica no s'han decidit. No sé si resten més combinacions político-institucionals. Deu ser que el problema és dels d'antuvi. Voldria pensar que no.

NOTES

1. 1870-1954. Politic advocat i periodista. Amb el seu partit Lliga Regionalista, representa el sector conservador i catalanista de la societat. Fou un dels impulsors de la Mancomunitat de Catalunya.
2. Per veure la importància que donarà la Mancomunitat a aquest tema val la pena consultar un estudi que en fa Manuel Reventós, en 1.920, per encàrrec del president de la institució titolat *Sobre repoblació de boscos* on planteja els avantatges i necessitat dels boscos, es pregunta per què no es repobla i dóna fórmules tècniques i econòmiques per dur-ho a terme, així com les conseqüències que de desertització o riquesa es desprendran de les decisions que es prenguin.

Miquel Costabella i Díaz, historiador.